

✓✓✓✓✓
۱۰۲۲۵۲

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

راهنمای تأمین امنیت اقتصادی ایران

در منطقه اوراسیای مرکزی

www.ketab.ir

شابک: 978-600-8083-46-7

شماره کتابشناسی ملی: ۵۲۰۱۰۵۴

عنوان و نام پدیدآور: راهبردهای تأمین امنیت اقتصادی ایران در منطقه اوراسیای مرکزی/ تهیه و تدوین مؤسسه تحقیقاتی تدبیر اقتصاد؛ مجری قاسم اصولی اودلو؛ ناظر علمی محمد جعفری، سجاد برخوردار.

مشخصات نشر: تهران: مؤسسه تحقیقاتی تدبیر اقتصاد، ۱۳۹۷.

مشخصات ظاهری: ۲۴۸ص: مصور

موضوع: آسیای مرکزی — اوضاع اقتصادی: Asia, Central -- Economic conditions

موضوع: آسیای مرکزی — روابط اقتصادی — ایران: Asia, Central -- Foreign economic relations -- Iran

موضوع: ایران — روابط اقتصادی — آسیای مرکزی: Iran -- Foreign economic relations-- Asia, Central

رده بندی دیویی: ۹۵۸/۳۳۰

رده بندی کنگره: ۷۹۳۱ ۲۳/HC۴۲۰

شناسه افزود: اصولی اودلو، قاسم، ۱۳۶۵ -؛ جعفری، محمد، ۱۳۵۹ اردیبهشت -، ناظر

شناسه افزود: برخوردار، سجاد، ۱۳۶۲ -؛ ناظر؛ مؤسسه تحقیقاتی تدبیر اقتصاد

شناسه افزود: Tadbir Institute for Economic Research

وضعیت فهرست نویسی: ف

راهبردهای تأمین امنیت اقتصادی ایران در منطقه اوراسیای مرکزی

تهیه و تدوین: مؤسسه تحقیقاتی تدبیر اقتصاد

مجری: قاسم اصولی اودلو

ناظر علمی: محمد جعفری و سجاد برخوردار

صفحه آرای: منصوره صادقی

طراح جلد: محمدرضا امانی

چاپ: خرداد ۱۳۹۷

شمارگان: ۱۵۰۰ نسخه

قیمت: ۲۵۰۰۰۰ ریال

مؤسسه تحقیقاتی تدبیر اقتصاد

تهران، خیابان کریمخان، خیابان آبان جنوبی، کوچه هورزاد، ساختمان شماره ۶، طبقه ۳

صندوق پستی: ۱۴۴۵۵-۶۵۳

www.tier.ir

info@tier.ir

تلفن: ۸۸۹۰۸۵۲۸

دورنگار: ۸۸۹۱۸۶۱۱

تمام حقوق متعلق به مؤسسه تحقیقاتی تدبیر اقتصاد است.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۳	چالش‌های اتحادیه اقتصادی اوراسیا و مزیت‌های عضویت ایران در آن
۳	چکیده
۳	مقدمه
۵	۱- ماهیت اتحادیه اقتصادی اوراسیا
۶	۲- اهداف و اوریژین‌ها
۷	۳- نگاه روسیه به اتحادیه اقتصادی اوراسیا
۸	۴- ارکان اتحادیه اقتصادی اوراسیا
۹	۵- مزیت‌های عضویت ایران در اتحادیه
۱۰	۶- چالش‌های اتحادیه اقتصادی اوراسیا
۱۳	نتیجه‌گیری و راهکارها
۱۵	نقش اقتصادی روسیه در آسیای مرکزی و تأثیر آن بر امنیت اقتصادی ایران
۱۵	چکیده
۱۵	مقدمه
۱۷	۱- تعاملات تجاری روسیه با کشورهای آسیای مرکزی
۲۱	۲- منافع روسیه در آسیای مرکزی
۲۶	۳- منافع مشترک ایران و روسیه در آسیای مرکزی
۲۸	۴- منافع اختلاف‌زای بین دو کشور
۳۰	نتیجه و جمع‌بندی
۳۳	نقش تاجیکستان و چین در عدم عضویت ایران در سازمان شانگهای
۳۳	چکیده
۳۴	مقدمه
۳۴	۱- اهداف و اعضای شکل‌دهنده سازمان شانگهای
۳۵	۲- زمینه‌های نفوذ عربستان در تاجیکستان
۳۸	۳- علت مخالفت چین با عضویت ایران در سازمان شانگهای
۴۰	۴- منافع ایران از عضویت در سازمان شانگهای

۴۱	جمع‌بندی و راهکارها
۴۵	فرصت‌ها، چالش‌ها و راهبردهای گسترش روابط ایران و روسیه
۴۵	چکیده
۴۶	مقدمه
۴۷	۱- مهم‌ترین چالش‌های اقتصادی روسیه
۵۱	۲- چشم‌انداز اقتصاد روسیه
۵۴	۳- دلایل گرایش روسیه به ایران
۵۶	۴- صادرات روسیه
۶۰	۵- واردات روسیه
۶۴	۶- موانع همکاری‌های تجاری دو کشور
۶۹	۷- فرصت‌های همکاری دو کشور در سطح دوجانبه
۷۷	۸- جمع‌بندی و راهکارهایی برای تسهیل و گسترش روابط تجاری و اقتصادی
۸۱	چالش‌ها، فرصت‌ها و راهکارهای بسط روابط ایران و جمهوری آذربایجان
۸۱	چکیده
۸۱	مقدمه
۸۳	۱- صادرات جمهوری آذربایجان
۸۷	۲- واردات جمهوری آذربایجان
۸۹	۳- موانع همکاری
۹۷	۴- ظرفیت‌های همکاری اقتصادی جمهوری اسلامی ایران و جمهوری آذربایجان
۱۰۵	۵- راهبردها و راهکارهای بسط روابط دو کشور
۱۰۹	فرصت‌ها، چالش‌ها و راهبردهای بسط روابط ایران و ترکمنستان
۱۰۹	چکیده
۱۱۰	مقدمه
۱۱۱	۱- اقتصاد ترکمنستان
۱۱۲	۲- سیاست خارجی ترکمنستان
۱۱۳	۳- صادرات ترکمنستان
۱۱۷	۴- واردات ترکمنستان
۱۲۰	۵- موانع همکاری
۱۲۳	۶- فرصت‌های همکاری

۱۳۰.....	۷- روش‌ها و راهبردهای بسط روابط دو کشور
۱۳۳.....	ایران و ارمنستان: فرصت‌ها، چالش‌ها و راهبردهای گسترش روابط دو کشور
۱۳۳.....	چکیده
۱۳۳.....	مقدمه
۱۳۵.....	۱- واردات ارمنستان
۱۳۹.....	۲- صادرات ارمنستان
۱۴۲.....	۳- فرصت‌های همکاری ایران و ارمنستان
۱۴۶.....	۴- موانع اقتصادی
۱۵۱.....	۵- نتیجه و راهبردهای گسترش روابط
۱۵۵.....	ایران و ازبکستان: چالش‌ها، فرصت‌ها و راهبردهای بسط روابط دو کشور
۱۵۵.....	چکیده
۱۵۵.....	مقدمه
۱۵۷.....	۱- واردات ازبکستان
۱۶۱.....	۲- صادرات ازبکستان
۱۶۴.....	۳- موانع همکاری
۱۶۶.....	۴- فرصت‌های همکاری ایران و ازبکستان
۱۶۹.....	۵- جمع‌بندی و راهبردهای بسط روابط ایران و ازبکستان
۱۷۳.....	چالش‌ها، فرصت‌ها و راهبردهای گسترش روابط ایران و تاجیکستان
۱۷۳.....	چکیده
۱۷۳.....	مقدمه
۱۷۵.....	۱- صادرات تاجیکستان
۱۷۷.....	۲- واردات تاجیکستان
۱۸۱.....	۳- موانع همکاری
۱۸۳.....	۴- فرصت‌های همکاری
۱۸۹.....	۵- راه‌حل‌ها و راهبردهای بسط روابط دو کشور
۱۹۱.....	ایران و گرجستان: چالش‌ها، فرصت‌ها و راهبردهای گسترش روابط دو کشور
۱۹۱.....	چکیده
۱۹۱.....	مقدمه
۱۹۲.....	۱- اقتصاد گرجستان و رویکرد منطقه‌ای آن

۱۹۴.....	۲- مبادلات گرجستان.....
۲۰۱.....	۳- فرصت‌های همکاری ایران و گرجستان.....
۲۰۵.....	۴- چالش‌های همکاری با گرجستان.....
۲۰۸.....	نتیجه‌گیری و راهکارهای پیشنهادی.....
۲۱۱.....	ایران و قزاقستان: فرصت‌ها، چالش‌ها و راهبردهای بسط روابط دو کشور.....
۲۱۱.....	چکیده.....
۲۱۱.....	مقدمه.....
۲۱۲.....	۱- واردات قزاقستان.....
۲۱۶.....	۲- صادرات قزاقستان.....
۲۱۹.....	۳- فرصت‌های همکاری بین ایران و قزاقستان.....
۲۲۲.....	۴- موانع همکاری.....
۲۲۴.....	جمع‌بندی و راهکارها.....
۲۲۷.....	ایران و قرقیزستان: فرصت‌ها، چالش‌ها و راهبردهای گسترش روابط دو کشور.....
۲۲۷.....	چکیده.....
۲۲۷.....	مقدمه.....
۲۲۸.....	۱- صادرات قرقیزستان.....
۲۳۲.....	۲- واردات قرقیزستان.....
۲۳۶.....	۳- فرصت‌های همکاری ایران و قرقیزستان.....
۲۳۸.....	۴- چالش‌های همکاری.....
۲۴۱.....	نتیجه‌گیری و راهبردها.....

پیشگفتار

منطقه اوراسیای مرکزی، پس از پایان سلطه اتحاد شوروی در حوزه‌های مختلفی مانند ژئوپلیتیکی به دلیل محل تلاقی قدرت‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای، ژئواستراتژیکی، ژئواکونومیکی به دلیل وجود منابع عظیم انرژی؛ به ویژه نفت و گاز حوزه خزر و ژئوفرهنگی به‌ویژه در چهارچوب نظریه برخورد تمدن‌های هانتینگتون و بسترهای مناسب برای خیزش حرکات اسلامی دارای اهمیتی روزافزون در نظام بین‌المللی گردید. به‌گونه‌ای که برآیند این تحول زمینه‌ساز رقابت قدرت‌های متعدد منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای برای اعمال و گسترش نفوذ در منطقه اوراسیای مرکزی شده است. تحت چنین شرایطی، سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران با چالش‌ها و فرصت‌هایی روبه‌رو است که شناخت صحیح آنها می‌تواند زمینه‌ساز اتخاذ و پیگیری یک سیاست خارجی واقع‌گرا، پویا و مطابق منافع ملی کشور باشد.

در عرصه روابط منطقه‌ای، تأکید سیاست خارجی ایران بر بازسازی و تقویت نقش منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران به‌ویژه در زمینه پیوندهای اقتصادی و سیاسی - امنیتی پایدار دو و چند جانبه است. در شرایط کنونی، ایران اولویت ویژه‌ای را به دیپلماسی اقتصادی در سیاست خارجی خود به‌طور عام و در روابط با منطقه آسیای مرکزی به‌طور خاص قائل شده است. با وجود به‌کارگیری سیاست عمل‌گرا و با اولویت همکاری‌های منطقه‌ای، حجم مراودات و همکاری اقتصادی ایران با کشورهای اوراسیای مرکزی تناسبی با ظرفیت‌ها و فرصت‌های همکاری دو طرف نداشته و بسیار پایین بوده است و خلا ناشی از عدم حضور جدی ایران به‌طور عمده توسط سایر قدرت‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای مانند روسیه، چین، ترکیه، اتحادیه اروپا، عربستان، رژیم اشغال‌گر پر شده است. برای مثال ایران در بین هیچ کدام از شرکای اصلی تجاری کشورهای منطقه (به جز ارمنستان با حجم بسیار اندک)، جایگاهی ندارد و این مسأله نشان دهنده ضعف در شناسایی ظرفیت‌های همکاری با این کشورها و هماهنگی در

۲..... راهبردهای تأمین امنیت اقتصادی ایران در منطقه اوراسیای مرکزی

نهادهای داخلی در اتخاذ سیاست‌های منسجم و کارآمد و ضعف در عملیاتی کردن دیپلماسی اقتصادی در منطقه است.

با توجه به اینکه کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز از مهم‌ترین همسایگان شمالی کشورمان به حساب می‌آیند و از اهمیت زیاد اقتصادی، سیاسی، امنیتی و راهبردی برخوردار هستند، گسترش روابط با این کشورها در ابعاد مختلف اقتصادی، سیاسی، امنیتی و منطقه‌ای برای ایران بسیار مهم است. از این رو در این پژوهش کوشش شده است ضمن شناخت فرصت‌ها و چالش‌های مختلف همکاری، چگونگی کاربرد دیپلماسی اقتصادی موفق در ارتباط با این کشورها بررسی شود تا زمینه برای بسط و تعمیق همکاری‌ها و ارتقاء جایگاه ایران در بین شرکای تجاری این کشورها فراهم شود. در واقع، سیاست‌های ایران در دو دهه گذشته در راستای بهره‌برداری از فرصت ژئوپلیتیکی این منطقه، عمل‌گرایی و اعمال دیپلماسی اقتصادی نسبت به این منطقه در حداثه مانده و به مرحله عملیاتی نرسیده است، با انجام این پژوهش این امید می‌رود زمینه برای عملیاتی شدن دیپلماسی اقتصادی نسبت به این منطقه و شناسایی فرصت‌ها و زمینه‌های مهم همکاری با این کشورها فراهم شود. در این پژوهش تلاش می‌شود ضمن حفظ ماهیت عملیاتی، راهبردهای عملی و دقیق برای گسترش حوزه‌های همکاری ارایه شود.

مرکز تحقیقات تدبیر اقتصاد در راستای رسالت خویش تلاش کرده است ادبیات دیپلماسی اقتصادی با اولویت کشورهای همسایه در راستای دستیابی به اهداف کلان و پایداری امنیت اقتصادی توسعه دهد. این مطالعه نیز با این هدف تدوین شده و در اختیار سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان کشور قرار می‌گیرد. امید است مطالب این کتاب در راستای پایداری و تقویت امنیت اقتصادی کشور بر اساس دیپلماسی فعال اقتصادی با کشورهای همسایه، مفید واقع شود.

مدیر مؤسسه تحقیقاتی

تدبیر اقتصاد